

NECİP FAZIL'IN *EDEBİYAT MAHKEMESİNDE BİR ŞAİR:* TEVFİK FİKRET

Cafer Gariper*

Özet: Türk Edebiyatının öne çıkan şairlerinden Necip Fazıl Kısakürek, eleştiri yazıları yazar, kimi zaman polemiklere girer, yazar ve şairler hakkında bazı yargılarda bulunur. "Edebiyat Mahkemesi" genel başlığı altında 1945-1946 yılları arasında yayımlanan yazılarında, çeşitli yazar ve şairlerin görüşlerine de yer vererek, yenileşme dönemi Türk edebiyatının öne çıkan şairlerini eleştirel yaklaşımla değerlendirir. Onun üzerinde durduğu ilk şair Tevfik Fikret'tir. Necip Fazıl'ın değerlendirmesiyle Tevfik Fikret, Türk edebiyatında sahte şöhretlerden biridir. Fransız edebiyatının ikinci, üçüncü dereceden şairlerinin taklidi kalem ürünleri vermekten öteye geçememiştir. Kişilik bakımından da zayıf bir yaratılışa sahiptir. Düşünce yönünden Batı'dan beslenmiş, yeni nesillere yarar sağlamaktan uzak biridir. Bu yazıda öncelikle Necip Fazıl'ın Tevfik Fikret hakkında yaptığı eleştirel değerlendirmeler belirlenmeye çalışılacaktır. Daha sonra onun eleştirel yaklaşımının özelliklerinin ve problemlerinin tespitine gayret edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Eleştiri, Türk edebiyatı, Necip Fazıl Kısakürek, Tevfik Fikret.

A POET IN THE COURT OF NECİP FAZIL'S LITERATURE: TEVFİK FİKRET

Abstract: Necip Fazıl Kısakürek, one of the prominent poets of Turkish Literature, wrote reviews, sometimes entered into an argument, made some value judgement about writers and poets. In his writings having been published between the years 1945-1946 under the general title 'Literature Court', he evaluates the prominent poets of innovation period of Turkish literature with critical approach by giving place to the views of various writers and poets, as well. The first poet he emphasizes is Tevfik Fikret. With Necip Fazıl's evaluation, Tevfik Fikret is one of the false fames. He couldn't go beyond giving imitative writings of the second and third degree poets of French literature. He also has a weak nature in terms of personality. In respect of view, he is someone who benefits from the West and who is far from being beneficial to the new generations. In this writing, primarily critical evaluations that Necip Fazıl made about Tevfik Fikret are going to be tried to be determined. Then, the determination of the characteristics and problems of his critical approach is going to be tried.

Key Words: Criticism, Turkish literature, Necip Fazıl Kısakürek, Tevfik Fikret.

* Yrd. Doç. Dr., SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: cafergariper@sdu.edu.tr

Edebiyat eleştirisi sonucu elde edilen hükümler, tartışmaya açıktır. Çünkü daha baştan eleştiri yapan kişinin yetkinliği, bilgisi, becerisi, dünya algısı, edebiyat ürünlerine yaklaşım biçimi, eleştirel tutumu, yöntemi, teorik arka planı, nesnellığı ya da özneliği, ideolojik tercihleri gibi birçok problemle karşılaşılır. Bütün bunlar fenomenolojinin kurucusu Edmund Husserl'e göre öncüdür. Bu nedenle bir edebiyat eserinin fenomenine veya ontolojisine varmak için bu öncüller paranteze alınmalıdır.¹ Hiç kuşkusuz bir edebiyat eserinin ontolojisini veya fenomenolojisini ortaya koymak için edebiyat teorilerinden beslenen eleştiriye ihtiyaç duyulduğu, hatta bunun bir gereklilik olduğu rahatlıkla söylenebilir. Eleştiri, bir beğeni sunmak yanında beğenileri düzeltmek ve geliştirmek gibi bir işlevi de yerine getirir. İyi bir eleştiri için bu da yetmez. Eleştiri, edebiyat eserini anlamlandıracak bir bilgi birikiminin ürünü olmak, teknik problemlerin içerisinden görüş getirmek durumundadır.

Eleştirinin nesnel yahut öznel olması konusu, uzun süreden beri tartışılmalı bir problemdir. Husserl'in tespitiyle "[n]esnelere kendinde şeyler gözüyle değil de bilinç tarafından koyutlanan ya da 'yönelinen/ niyet edilen' [intended] şeyler gözüyle bakılabilir."² Bu da varolanda bir anlamın olmadığı, anlamın özneye ait olduğu sonucunu doğurur. Anlamın özneye ait olması ilkesi ise nesnellığe zor ulaşılabilineceğini ortaya koyar. Bu nedenle edebî eleştiride tam olmasa bile büyük ölçüde nesnellığı elde etmenin yolu, Rus Formalistlerin yaptığı gibi edebî eserin yapı taşlarından yani maddi unsurlarından hareket edilmesinden geçer. Fakat kimi kuramcılara göre eleştirinin, "yorumun hiçbir zaman tarafsız veya nesnel olmadığı, daima eleştirmenlerin 'okurun özne konumu' dediği şey tarafından şekillendirildiği, bugün yeniden kanıtlanmasına gerek olmayan bir kabuldür."³ Tam anlamıyla nesnel bir eleştiriden söz edilemez. Terry Eagleton'ın da ifade ettiği gibi "[s]af bir edebiyat kuramı akademik bir mittir"⁴ Bu yargıdan *saf bir edebiyat eleştirisi*ne ulaşılacağı anlamı çıkar. Çünkü eleştiri yapan kişi birikimini, zevk ve tercihlerini bütünüyle dışarıda tutamaz. Onun yetişme tarzından, dünya algısından, bilinç dışından gelen bir yığın öge beğenisinde ve yargılarında belirleyici rol oynar. "[İ]nsani anlam, değer, dil, duygu ve deneyimlerle ilgili olan her kuram kaçınılmaz olarak insan bireylerinin ve toplumlarının doğasına dair daha geniş, daha kapsamlı inançlarla, iktidar ve cinsellik sorunlarıyla, geçmiş tarihe dair sorunlarla, bugünün farklı versiyonlarıyla ve geleceğe dönük umutlarla hesaplaşacaktır."⁵ Bütün bunlarla birlikte bu durum, eleştirinin ideolojik ve keyfî yapıya yönelmesinin, yöntemsizliği ve ölçüsüzlüğü çıkış noktası kabul etmesinin, kimi aşırılıklara gitmesinin ön koşulu olarak alınmaz. Eleştiriden olabildiğince nesnel bir bakış geliştirmesi, sanat eserinin/ eserlerinin gelenek içerisindeki yerini belirlemesi, birtakım tutarlı yargılarda bulunması beklenir.

Eleştiri, eleştiri nesnesinin yani metnin üzerinde düşünmeyi gerektirdiği gibi, kendi üzerinde de düşünmeye zemin hazırlar. Terry Eagleton'ın da belirttiği üzere "[e]leştiri kendini tartışmaya açar, ikna etmeye girişir, çelişkiyi davet eder. Kamu içindeki görüş alışverişlerinin bir parçası olmaya başlar."⁶ Bu da edebiyat eserleri ve sanatkarlar hakkında üretilen görüş, yorum ve değerlendirmelerin geniş okuyucu kitlesiyle paylaşılması, okuyucunun eserin mesajını / anlam dünyasını, estetik boyutunu alımlaması, kendisiyle eser arasında bağ kurması manasına gelir.

Eleştiri, estetik zevk ve beğeniyle doğrudan ilişkilidir. Eleştiricinin mensubu olduğu edebiyat geleneğinin hatta kültür dairesinin ortak zevk ve beğeni, değerlendirmede rol oynar. Bununla birlikte eleştirinin okuyuculara yönelik yanından da söz edilebilir. T. S. Eliot'ın da ifade ettiği gibi "eleştirinin, kabaca söylemek gerekirse, sanat eserlerinin açıklanması ve beğenin düzeltilmesi diye tarif edilebilecek bir amacı her zaman göz önünde bulundurulmalıdır."⁷ T. S. Eliot'ın işaret ettiği üzere eleştirinin "sanat eserlerinin açıklanması ve beğenin düzeltilmesi" işlevi, onun varlık gerekçeleri arasındadır.

Türk şiirinin öne çıkan sanatkarlarından biri olan Necip Fazıl Kısakürek (1904-1983), bazı yazılarında, röportajlarında, konuşmalarında sanat ve edebiyat alanına giren teorik konular üzerinde durur, görüş ve tespitlerini dile getirir. Kimi zaman da edebiyat eserlerini, şair ve yazarları eleştirel bir bakışla değerlendirme yoluna gider. Onun eleştirel dikkati daha çok yenileşme dönemi şiir sanatı ve şairleri üzerinde toplanır. Bu isimler arasında Nâmık Kemal, Abdülhak Hâmit, Tevfik Fikret, Mehmet Âkif, Yahya Kemal gibi şairler öne çıkar. Eleştirel anlayışla yaklaştığı söz konusu şairlerin de şiir sanatı ve kişiliği üzerinde yoğunlaşan bir bakış geliştirir. Bu yazıda bir şair olarak Necip Fazıl'ın Tevfik Fikret'e ve sanatına getirdiği eleştirel bakışı değerlendirilecektir. Öncelikle Tevfik Fikret hakkında ortaya koyduğu eleştirel görüş ve değerlendirmelerine yer verilecek, daha sonra Necip Fazıl'ın eleştirel tutumu, yöntem(sizliği), görüş ve değerlendirmeleri eleştirel dikkatle ele alınmaya çalışılacaktır.

Necip Fazıl'ın düşünce yazılarına, çeşitli sanatkarlar ve onların eserleri üzerinde yaptığı değerlendirmelere 1936'da Ankara'da çıkarmaya başladığı *Ağaç* dergisinde yayımlanan şiir üzerine kaleme aldığı yazılardan itibaren rastlanmaya başlanır.⁸ Yazar, söz konusu yazılarında ileri sürdüğü görüş ve tespitlere, kısmen yenileyerek ve genişleterek, 1943'ten itibaren yayımlamaya başladığı *Büyük Doğu*'da da yer verir. Onun bu yazılarına, sanat anlayışında değişikliğe gittiği, şiirini *sosyal davalara* açtığı, dinî eğiliminin belirlediği bir dönemin düşünce ürünleri olarak bakmak gerekir. Söz konusu yazılar, aynı zamanda Necip Fazıl'ın inanç sisteminden beslenen bir sanat anlayışı geliştirme çabasının eleştiri alanındaki yansımaları olarak değerlendirilmeye müsait bir görünüme sahiptir.

Necip Fazıl, 1945-1946 yılları içerisinde imzasız olarak "Edebiyat Mahkemesi" ve "'Büyük Doğu Akademyası" başlığı altında bir dizi yazı kaleme alır. Kendi çıkardığı *Büyük Doğu*'da yayımlanan, zaııtlarını Zahir Güvemli'nin tuttuğu bu yazı dizisi, ölümünden sonra *Edebiyat Mahkemeleri* adıyla bir kitapta toplanır. Edebiyat mahkemelerinin ilki "Birinci Mahkeme: Tevfik Fikret" adını taşır. Arkasından "Büyük Doğu Akademyası Toplantı No: 1" ve "Büyük Doğu Akademyası Toplantı No: 2" yayımlanır. Daha sonra "İkinci Mahkeme: Yahya Kemal", "Üçüncü Mahkeme: Mehmet Âkif" ve sırada "Dördüncü Mahkeme: Nurullah Ataç" yer alır. Bu mahkemelerden/toplantılardan, adından da anlaşılacağı üzere, "Birinci Mahkeme: Tevfik Fikret" başlığını taşıyanıyla "Büyük Doğu Akademyası Toplantı No: 1" ve "Büyük Doğu Akademyası Toplantı No: 2" Tevfik Fikret konusuna ayrılmıştır. "Büyük Doğu Akademyası Toplantı No: 1" ve "Büyük Doğu Akademyası Toplantı No: 2", "Birinci Mahkeme: Tevfik Fikret"'in eki/devamı durumundadır. " 'Edebiyat Mahkemeleri', Necip Fazıl'a göre haksız şöıret yapmış şairlerin sorguya çekilmeleri, savcının iddiası, şahitlerin ifadelerinin dinlenmesi ve neticede yargıcın verdiği hükmün hikâyesidir."⁹

O, sahte şöırete sahip olduklarına inandığı Türk edebiyatının öne çıkan bazı şair ve yazarlarının fantastik¹⁰ kurgu içerisinde "edebiyat mahkemesi"nde yargılamasını yaparak gerçek değerlerinin anlaşılmasını istiyormuş gibi görünen kendine "mahsus bir 'mizansen'"¹¹ kurar. Bu, *edebiyat mahkemesi* adına uygun şekilde mahkeme salonunun, mübaşirin, yargıcın, savcının, şahitlerin ve dinleyicilerin bulunduğu bir mizansendir. Zaman zaman edebiyat dünyasının yakından tanıdığı bazı kişilerin tanıklıklarına başvurur. Bunu yaparken de çoğu kez onların daha önce yayımlanmış yazılarından alıntılar yapar. Yararlandığı yazılardaki görüşleri sahiplerine söyler. Böylece mahkemeye gerçeklik duygusu kazandırmak ister. Böyle bir kurguyla Necip Fazıl, hatıralarında kendisi üzerinde etkisini dile getirdiği cinayet mahkemesi yargıcı dedesinden¹² gelen bir esinle olsa gerek, bilinç dışının sürüklediği alanda Türk edebiyatında bazı şair ve yazarları yargılama ihtiyacı ve hakkı duymuş olmalıdır. Tiyatral bir gösteriye dönüştürdüğü söz konusu yazı dizisinde o, Türk edebiyatının öne çıkan adlarından dördünü yargılamaya girişir. Kurduğu mizansen çevresinde yer yer fantastik oyuna dönüşen mahkemelerde ileri sürdüğü iddiaları Tevfik Fikret'in çağdaşı yazar ve şairlere doğrulatma çabası içinde görünür. Tevfik Fikret'in yargılanmasını yansıtan şu ifadeler bunu gösterecek niteliktedir:

"Ötedenberi her edebiyat mahkemesinde mübaşir olan İsmail Habib seslendi:

- Şair Fikret Beeey!

Tıknaz, ağır hareketli, hafif eğri burunlu, esmer tenli, gür bıyıklarıyla Tevfik Fikret, mahkeme salonuna girdi. Ölümünden beri alışıık olduğu sanık sandalyesine oturdu.

Yargıç konuştu:

- "Müttehem! Kalkınız!"

Tevfik Fikret kalktı. Yargıç, sanığın hüviyetini tesbite başladı:

- İsminiz?

- Mehmet Tevfik

(...)

- Tahsil dereceniz?

- Mektebî Sultanî (Galatasaray) mezunuyum. Darülfünun'da okumadımsa da kısa zaman (profesör)lük ettim.

- Siz şairmişsiniz? Öyle mi?

- Evet; eserlerim vardır. 'Rûbab-ı Şikeste'm 1896, 1897, 1909'da üç kere basıldı. 1911'de 'Halûk'un Defteri'ni, 1912'de 'Rûbab'ın Cevabı'nı neşrettim. 1914'te 'Şermin' basıldı. Halûk'un Defteri ayrıca 1945'de yeni harflerle basılmıştır. Rûbab-ı Şikeste de öyle. Kaçak olarak basılmış 'Tarih-i Kadim' gibi manzumelerim de vardır. 19 Ağustos 1915'te kendim vefat ettim.

- Başka eseriniz yok mu?

- Bir de Halûk var Lâkin...

- Malûm... Savcı sizi otuz senedir edebiyat tarihini fuzûli yere işgal etmekle suçlu görüyor. Ne dersiniz?"¹³

şeklinde sürüp giden kapalı göndermelerin ve bilgi yanlışlarının bulunduğu bu fantastik oyunda uzun yıllar önce ölmüş olan Ali Ekrem, Süleyman Nazif, Cenap Şahabettin ve Ziya Gökalp'ın ruhları çağrılarak tanıklıklarına başvurulur. Bunu yaparken de, düşülen dipnotta, tanıklıklarına ve görüşlerine başvuru- rulan kişilerin yazılarından tırnak içinde göstermek suretiyle yararlanıldığı belirtilir. Bununla birlikte alıntılanan yazılarda kaynak gösterme yoluna gidilmez. Tırnak içinde gösterilen kimi sözlerin de adı geçen yazarlara ait olmadığını, kurgu ürünü olduğunu çıkarmak güç değildir. Mehmet Âkif'in ruhlar âlemin- den gönderdiği söylenen mektubun baş tarafı böyle bir izlenim yaratır.

"Edebiyat Mahkemesi"nde ilk söz alan Ali Ekrem'in ruhu olur. Ali Ekrem, Tevfik Fikret'in ortaya çıkışının İsmail Safa'nın dergisiyle gerçekleştiğini, onun edebiyat dünyasında ürünler vermeye başladığı dönemde baskıcı uygulamaların sonucu edebiyatın mezara sığınmış olduğunu, Abdülhak Hâmit, Recai- zâde Ekrem ve Muallim Nâci'nin suskunluğa mahkûm edildiğini, edebiyat mezarlığında kalem sahiplerinin hüznünlü yüzünün "hüvelbakî yazılı mezar taş- larına benzemiş" olduğunu belirtir. "Ben Namık Kemal'den sonra Tevfik Fi- kret kadar güzel şiir okuyan kimseyi görmedim, bilmiyorum"¹⁴ dedikten sonra Tevfik Fikret'in kendisine bıraktığı en güzel hediye olarak babası Nâmık Ke- mal'in mezarının planını yapmış ve resmini çizmiş olmasını gösterir.

Süleyman Nazif'in ruhu, Tevfik Fikret'in şiiriyle Şinasi'nin düzyazısı arasında yakınlık kurarak "Fikret'in mısraları metanet ve selâsetçe Şinasi'nin cümlelerine pek benzer"¹⁵ der. Onun sanat alanında fazileti öne alan bir anlayışla hareket ettiğini söyler.

Cenap Şahabettin'in ruhu ise Tevfik Fikret'in Halit Ziya'yı hiç etkilemediği hâlde ondan çok etkilendiğini, *Servet-i Fünun* hareketinde önemli yere sahip olmakla birlikte büyük bir sanatkâr olmadığını, büyük sanatkâr olacak kadar Doğu'yu ve Batı'yı bilmediğini ileri sürer.

Ziya Gökalp'in ruhu, Tevfik Fikret'i "ümme ruhuna, ümme medeniyetine son ve kat'î darbeyi vuran" yenilikçi olarak değerlendirir. Fakat ona göre Tevfik Fikret, millet çağını başlatamamıştır. Ziya Gökalp'ten sonra söz alan Fuad Köprülü, Tevfik Fikret'in yeni bir şekil ve konu getirmediğini, yeniliği temsil etme bakımından Cenap Şahabettin'in ve Rıza Tevfik'in gerisinde olduğunu belirtir. Görüşüne başvurulmak istenen Mehmet Âkif'ten "ruhlar âleminde yaşadığı vecd halinden ayrılamayacağına dair bir mektup"¹⁶ gelir. Mektubunda Mehmet Âkif, şunları yazar:

"Mahkemeye gelemeyeceğim! O nasipsizi mahkûm etmek için lehinde olanları dinlemek yeter! Onun mukaddesat köklerinden kopuşunu bir tarafa bırakın, saf şiir ve fikirde muhakeme edin; kâfi!"¹⁷

Mehmet Âkif'in mektubundan sonra savcı iddiasını ortaya koyar. Buna göre,

"Fikret'in bir devri kapayan ve bir devri açan büyük bir şair olduğu hakkındaki kanaat, tasni edilmiş olan veya zuhulü edebîye dayanan bir galattan ibarettir.

Şimdiye kadar bu zat hakkında yapılan müsbet iddialar şu noktalarda toplanıyor:

- 1- Nazım dilini nesir diline yaklaştırmak.
- 2- Türkçe kelimeleri aruz veznine uydurmak.
- 3- Fransız edebiyatında görülen nazım şekillerini edebiyatımızda tatbik etmek.
- 4- Nazımda sair teknik yanlışlıklar¹⁸ yapmış olmak.
- 5- Ferdî ve içtimaî mevzuları şiire sokmak.
- 6- Hem milliyetçi, hem insancı olmak; böylece şiire büyük dâvaları getirmek. (Sosyalizm) ve saire..."¹⁹

dendikten sonra bu maddelerden ilk dördünün nazım şekline ait teknik maddeler olduğu ifade edilir. Şiirin düzyazıya yaklaştırılması ise şiir adına kazanç değil, kayıpların en fecisidir. Üçüncü maddenin Fuad Köprülü tarafından doğru olmadığına ortaya konduğu, *enjambementin* daha önce Abdülhak Hâmit tarafından uygulandığı belirtilir. Ferdî ve sosyal konuların Türk şiirinde eskiden beri mevcut olduğu ifade edilir. Sosyal konulu şiire tasavvufî şiir, psikolojik şiire ise *Makber* örnek olarak gösterilir. Böylece Tevfik Fikret'in getirdiği yeni-

likler olarak öne sürülen uygulamaların Tevfik Fikret şiirinden önce de Türk edebiyatında olduğunun bilgisi verilmek istenir. “Milliyetçilik Tevfik Fikret’te ‘Darül Müslimin Marşı’, ‘Millet Şarkısı’ gibi tam mânasıyla ısmarlanmış manzumelerindedir. İnsancılık ve sosyalizma ise, onda mektep çocuklarını güldürecek bir dereceyi aşmamıştır.”²⁰ denir. Necip Fazıl’a göre “Tevfik Fikret, içinde yaşadığı cemiyetin (realite)sine asla nüfuz etmemiş, elde palet, birkaç tabiat tasviri yapmış, münakkah manzumeler yazmış bir firarîden başka bir şey değildir. Tevfik Fikret daima fikirleriyle hayatının tenakuzu içinde yaşa”mıştır.²¹ Savcı, onun “Yeni Mektep” rüyasının gerçekleşmemesi gibi “Kanarya adaları veya Anadolu’nun bir köşesindeki çiftlik hayatı da öylece tahakkuk edemedi. Bunlardan kala kala ‘Bir ânı huzur’, ‘Yeşil yurd’, ‘Ne isterim?’, ‘Kahkaî yeis’ gibi birkaç manzume (maked)i kaldı.”²² yargısında bulunur. Daha sonraki satırlarda;

“Fikirleri toplu bir dünya görüşünün sağlam binasına kavuşmamış, kavliyle fiili daima uzlaşmazlık halinde, hariçten aldığı cüce tenbihleri (Prüdom), (Kope) gibi ortadan aşağı şairleri örnek tutarak ifadelendirmiş olan Tevfik Fikret, Ondokuzuncu asrın edebiyat telâkkisinden ve cemiyet anlayışından ileri gidemediğinden başka, taklit olunmak vesilesiyle hakikî şair yetişmemesi hususunda da müessir olarak san’at tarihimize kötülük etmiştir. Fikret’in öz babası onu ‘adam olamadı’ diye vasıflandırdığı gibi (...) biz de, hakikî şair sayamayız.”²³

sözlerine yer verir. Onun “öz mukaddesat köklerinden kopmuş olması ve bu hususta da her hangi bir ruh ve fikir çilesi çekmeksizin sadece züppe ve güdümlü bir Garp tesiri temsil etmesi, affedilmez suçunun mihrak noktasını teşkil eder”²⁴ suçlamasında bulunarak “kendinden evvelkilerin soluk bir devamı olmaktan ileri geçemedi”ğini ifade eder.²⁵

Mahkemede “Tevfik Fikret’in ruhu sapsarı bir benizle” karşılaştığı durumun kendisinin aleyhinde “sübjektif bir oyun” olduğunu belirtir.²⁶ Yeni kuşaktan biri yüzde yüz lehinde, diğeri yüzde yüz aleyhinde olmak üzere iki kişinin dinlenmesini ister.²⁷ Bunun üzerine Sabiha Sertel’le Necip Fazıl’ın dinlenmesine karar verilir. Her ikisinin de daha önce yayımlanmış yazılarından bazı kısımlar okunur. Önce Sabiha Sertel’in “19 Ağustos 1945 tarihli Tan gazetesinde”ki yazısına yer verilir. Sertel, Cumhuriyet yıllarında Tevfik Fikret’in aleyhinde yürütülen kampanyalarla onun adının karalandığını, milliyetçi ve muhafazakâr çevrelerin onun karşısında Mehmet Âkif’i tuttuğunu, bunun ikiye bölünmeyi getirdiğini, Tevfik Fikret’in müspet bilimlere bağlanmış ilerici biri olduğunu ifade ederek onu döneminin toplum yapısı içerisinde değerlendirir:

“İleri gençlik onun mezarı başında hürmetle eğilecek; onu Türk inkılâp tarihinin baş tacı yapmasını bilecektir.

Fikret, felsefî görüşü itibariyle materyalisttir. Devrinin din mistisizmi ve dogmatizmi içinde, bütün realiteleri meçhullerle örten, (öğrenilemez, araştırılmaz) taasubu önünde ileri inkılâpçı fikir ve hamleleri boğan kapkara bir muhitte müsbet ilme, müsbet görüşe dayanıyordu.”²⁸

Sertel’in yazısından sonra Necip Fazıl’ın “Tevfik Fikret’e Hitap” başlığını taşıyan iki yazısından parçalar okunur. Sertel’e cevaben yazıldığı anlaşılan Necip Fazıl’ın yazısındaki değerlendirmeye göre Tevfik Fikret, “sâf şiir ve fikir noktasında bir cüce, arpa tanesi boyunda bir cüce olduğunu bilir.”²⁹ Onun şiir cephesi “[y]arım asır evvelki (Servetifünun) mecmuasında, (Diran) imzalı, cilibicili, aşâğılık bir kır resmi altında (Çoban kaval çalar – anın, hayatı şairanedir) mısraının belirteceği kadar sığ ve basit bir duyuş ve zevk seviyesi...”³⁰ gösterir. Düşünce cephesinin alaycı bir dille “gülünç” ve zayıf olduğu belirtilir. Ahlâk cephesinden de “yalan”la itham edilir. Seciye bakımından dönüşleri ve çelişkilerinin olduğu dile getirilir. İman cephesinden ise “[i]manın tâ ruhuna, merkezine, mihrakına, kendisine isyan... Ve hiçbir şeye inanmamak...

Ey, bir nâmevcud, bir gülünç, bir yalan, binbir rücu ve bir malûmdan ibaret nasibsiz ve rahmetsiz Fikret! Sen, gerçek mânada bu memleket ileri gençliğinin, taşını söküp yerini belirsiz edeceği ve ebediyen unutacağı ebedî ölülerden birisin!”³¹ denilir. Sertel’e cevap mahiyeti taşıyan bu sözlerden sonra mahkemenin yargıçları şu kararı verir:

“Şiir dilini nesir dili haline sokmak ve âdi bir tebliğ vasıtası haline getirmek, şiir ve fikirde sâf kıymet olarak hiçbir derinliğe ulaşmamak ve en cüce Garp san’atkârlarının tesiri altında kalmak; sadeleşen dili en yakası açılmamış lûgat canbazlıkları altında boğmak, misilsiz bir hodbinliği ahlâk ve fedakârlık şeklinde göstermek ve üstelik memleket içinde belli başlı bir propaganda çatısı altına sığınıp hakikî cemiyet saflarındaki mücadele şartlarından firar etmek; ve bütün bunlardan sonra yetiştirdiği oğlu ve meydana getirdiği son eseriyle, mensup olduğu milletin iman kaynağına mutlak bir hıyanette karar kılmak suçlarından dolayı, Tevfik Fikret’in, başıboş ve sahipsiz Türk edebiyatı tarihinde açık gözce işgal etmekte olduğu mevkiden indirilmesine karar verildi. Her sene, birtakım maksatlı ve maksatsız politikacıların üşüştüğü ve yine Tevfik Fikret gibi kolay ve ucuz, açık göz ve istismarcı lâfazanlıklara meydan diye kullandıkları, böylece yetişme ve kendini bulma çağındaki gençleri şaşırtdıkları mezar, Mehmet Tevfiğin mezarı, sade kendi ıstrap haline terk edilecek ve civarına kimse yanaştırılmıyacaktır.”³²

Şüphesiz varılan bu yargılar, maksadı aşan ağırlıktadır. Sanatı hakkında getirilen eleştirilerde haklılık payı olmakla birlikte Tevfik Fikret, neredeyse bir *hiçe* indirilmek istenir. Yazarın ifadesiyle o, “(Büyük Doğu)nun nâzımı olan görüşe ihanet ettiği için mahkûm edilmiştir. (...) Gayesiz, hedefsiz, maksatsız, imansız (...)”dır.³³ Bu cümleler, ölüm yılı olan 1915’e kadar eser veren Tevfik Fikret’in 1940’larda yayın hayatına giren *Büyük Doğu* dergisini yönlendirici görüşten fark-

lı görüş ürettiği, Necip Fazıl'ın söyleyişiyle ona *ihamet ettiği* şeklinde bir anakronizme yol açar. Necip Fazıl'ın söz konusu yargısı, onun Tevfik Fikret'i hangi yönlendirici güce bağlı olarak eleştirdiğini gösterir. Bundan da anlaşılacağı üzere Necip Fazıl'ın Tevfik Fikret eleştirisi, onun dünya görüşü ve inancı üzerinde yoğunlaşmakta, sanat eserinin asıl üzerinde durulması gereken estetik katmanını ötelemektedir.

Kurulan mizansen çerçevesinde baktığımızda "Edebiyat Mahkemesi Tevfik Fikret" yazısının bazı akisler uyandırdığı görülür. "Büyük Doğu Akademiyası Toplantı No. 1"de "zabıtları tutan Zahir Güvemli"nin belirttiğine göre, Oktay Akbal, Tevfik Fikret'in mahkemesinden sonra Mehmet Âkif'in de mahkemeye çekilmesi gerektiğini söyler. Buna rağmen sonraki toplantıda Tevfik Fikret konusuna devam edilir. Arkasından "Büyük Doğu Akademiyası Toplantı No. 2" başlığı altında üçüncü toplantı da Tevfik Fikret hakkında düzenlenir. Böylece Necip Fazıl, bu defa genç kuşaktan farklı kişilerin görüş getirdiği iki toplantıyla Tevfik Fikret hakkındaki görüş ve tespitlerini açıkça ortaya koymuş, onu ve sanatını tartışmaya açmış olur.

"Büyük Doğu Akademiyası Toplantı No. 1" başlıklı yazıda Oktay Akbal, şu eleştirel görüşü ileri sürer:

"- Edebiyat mahkemesinde Tevfik Fikret'in yere vurulması, son hâdiselerle alâkalı görünüyor. Fikret gibi bir adamın bu şekilde ele alınması, arkasından Âkif'in mahkemeye çekilmesini icab ettirir. Mademki ikisi de birbirine muarız gruplara propaganda vasıtası olmuşlardır, Büyük Doğu, bunlardan birini mahkemeye çekmekle öbürünü iltizam ettiğini gösterir. Şairlik değeri itibariyle böyle bir tercih mevzubahis değilse, arkadan hemen Âkifin de muhakemesi ve Mecmuanın kendi durumunu tesbit etmesi tabiidir."³⁴

Oktay Akbal'ın bu sözlerine cevap mahiyetinde Necip Fazıl, şunları söyler:

"Biz, Tevfik Fikret'in hemen arkasından Mehmet Âkif'i muhakeme edersek, asıl o zaman kaçmak istediğimiz çukura düşmüş oluruz. Çünkü Tevfik Fikret, bugünün hâdiseleri dolayısıyla değil, (Büyük Doğu)nun nâzımı olan görüşe ihanet ettiği için mahkûm edilmiştir. Bizim bugün varmak istediğimiz hedefin tam aksini temsil eder Fikret... Gayesiz, hedefsiz, maksatsız, imansız; bugün böyle, yarın zıddına; kudretsiz ve şursuz... Kötü bir (Kope) mukallidi... Muayyen bir propagandanın da üstelik oyuncuğu... Halbuki Âkif hiçbir zaman hiçbir sınıfın propaganda vasıtası olmadı. Fikret'in şöhretine sebep olan ve bu memlekette Fransa hayranlığı ve aşağılık duygusunu yayan, Galatasaray Mektebi Sultanîsinden gelen bir (lövantenlik)di. Bu sınıf az veya çok, her devirde bu memlekette idarî mevkiler elde etmiş, hâkim vaziyete geçmişti. Hariciyeci oradan, dahiliyeci oradan, maliyeci oradan çıkanlar arasından yetiştirilmişti. Âkif'in men-sup olduğu içtimâî zümre ise hiçbir zaman bu memlekette memleket mukadderatı üzerinde müessir olacak bir salâhiyet ifadesi almadı."³⁵

Onun bu sözlerinden Tevfik Fikret'e yönelttiği eleştirilerin, Tevfik Fikret'in sanatçı kişiliğiyle birlikte mensup olduğu sınıfa bağlı olarak yapıldığı anlamı çıkar. Bu da yapılan eleştirilerin estetik/edebiyat merkezli olmaktan çok düşünceye yahut ideolojik bakışa bağlı bir değerlendirme olduğu anlamına gelir. Nitekim toplantıda söz alan Burhan Belge, "edebiyat mahkemeleri"nin peşin fikirden hareketle yazıldığını, bu peşin fikrin de "Büyük Doğu ideolojisinin de merkez fikir", ölçüsünün de Büyük Doğu'nun ölçüsü olduğunu ifade eder. Ona göre mahkemelerdeki şair eleştirisinde *akıl* ölçüsü kullanılmalı, duygu işe karıştırılmamalıdır. O, edebiyat mahkemesini akıl ölçüsünde bulmadığını söyler.³⁶ Toplantıda konuşanları yazıya dönüştüren ve Necip Fazıl'la aynı safta yer aldığı anlaşılan Zahir Güvemli ise birinci edebiyat mahkemesi için Tevfik Fikret'in seçiliş sebebine dikkat çektiikten, onun bir dönüm noktasında olduğu için seçildiğini belirttiikten sonra, ölçülerinin *akıl* olduğunu ifade eder.³⁷ Söz alan Necip Fazıl, "[o] yazıda Fikret hakkında söylenenler yalan mı? Yanlış mı? Hakikat mı değil? Tahrif mi var? Yoksa yalnız Fikret aleyhindeki deliller alındı da lehindekiler değerlendirilmedi mi?" şeklinde Burhan Belge'ye itirazda bulunur. Bunun üzerine Burhan Belge'nin teklifiyle mahkemenin temyizinin yapılacağı bir başka oturuma karar verilir. Tevfik Fikret'in lehinde olanlar Burhan Belge, İskender Fikret Akdora, Gavsî Ozansoy, Özdemir Asaf ve Oktay Akbal; "mahkûm edenler" ise Salâh Birsell, Kâzım Nami Duru, Zahir Güvemli ve Necip Fazıl olarak ayrılır.

İkinci toplantı, kararlaştırıldığı gibi Öz İpek Palas salonunda 4 Ocak 1945 [1946] Cumartesi günü yapılır. Burhan Belge ve Gavsî Ozansoy toplantıya gelmez. Söz alan Necip Fazıl, daha önceden belirlediği değerlendirmede kullanılacak ölçüleri ortaya koyar. Bu ölçüler şöyle sıralanır:

"Evvelâ, her şair bize bir şey anlatmak, bir şey göstermek için yazar. Bir gaye gütmese bile eserinin yekûnu bize onun dünyasını verir. Yani, her şairin, kendi istesin istemesin, içinde çabaladığı bir dünyası vardır. (...)

Bir şair muayyen bir muhitin adamıdır. Bir takım yetişme şartlarına tâbidir. Zarurî tesirlerin altındadır. (...)

O şairin örnekleri, hayranlıkları, kıymet verdiği san'at dünyasıdır. Bu da ihmal edilmez bir ölçüdür. Sonra şairin tebliğ vasıtası olan âlet, yani dil gelir."³⁸

Sözlerini sürdüren Necip Fazıl, *Servet-i Fünun* dergisinden hareketle Tevfik Fikret eleştirisine girişir. Bunu yaparken de dergide çıkan imzasız yazıların sorumluluğunun dergi yöneticisine ait olduğu ön kabulünden yola çıkarak şunları söyler:

"Tevfik Fikret de 1896'dan itibaren Servet-i Fünun mecmuasının idaresini, neşriyatını elinde tutuyordu. Müstear isimlerle yazdığı yazılar veya imzasız müsahabeler ona aittir. (...) Tevfik Fikret'in dünyası, zamanın hakikat ve fikir âlemiyle alâkasız bir oyun-

cak dünya, oyuncaklar üzerindeki çıkartmalar bir çocuk dünyasıdır. İşte isbatı! Şurada bir takım inek resimleri görüyorsunuz değil mi? İşte altında da Tevfik Fikret'in bir şiiri. Dünyada hiçbir şair inek resimlerinin altına o resim için şiir diye bir takım mısralar yazmaz.

İşte şurada saat ve bir kadın resmi var. Altında Tevfik Fikret'in bir şiiri. Çirkin ama, saati olmaktan gelen neş'esi onu sevimli yapıyor diyor. (...) Sonra burada bir cülûsiye var. Abdülhamide karşı mücadele ettiği söylenen Fikret burada 'kâinat bahtiyar o padişah'a kul olmakla' diyor."³⁹

Necip Fazıl, böylece gerek *Servet-i Fünun* dergisinde yayımlanan metinlerden ve gerekse Tevfik Fikret'in yazdığı metinlerden hareketle onu olumsuzlayan bir bakış geliştirir. Bunun için de tezini ispatlamaya yarayacak metinleri seçer. Onun Tevfik Fikret'te gördüğü eksiklerden biri de "Fransuva Kope"u kendine model almasıdır. Necip Fazıl, Tevfik Fikret'in oğlu Haluk konusuna yeniden temas etme ihtiyacı duyar. Onun "öz evlâdını hayran olduğu Batı dünyasına hediye ederek kendi davasına ihanet ettiği" görüşündedir. Ayrıca o, Tevfik Fikret'in şiir diline de eleştirel bakış getirir. Onun "şiir dilini en bayağı nesir dili haline" soktuğu görüşünü taşır.⁴⁰

Toplantıya katılanlardan farklı görüş taşıyanlar da bulunur. Bunlardan Oktay Akbal, Tevfik Fikret'in, şair ve sosyal anlamda kahraman olmak üzere iki yönden değerlendirilmesi gerektiği tezini ileri sürer. Onu, saf şiir konusunda şair kabul edemeyeceğini, fakat sosyal sahada istibdatla mücadele ettiği, padişaha muhalefette bulunduğu, bu sebeple *Servet-i Fünun*'un kapandığı görüşünü dile getirir.

Oktay Akbal'ın ileri sürdüğü fikirlere toplantılar boyunca âdeta Necip Fazıl'ın sözcüsü gibi hareket eden Zahir Güvemli cevap verir. Güvemli, Tevfik Fikret'in Meşrutiyet'ten önce "istibdat aleyhinde dört şiir yazdı"ğını, *Servet-i Fünun*'un kapanış sebebinin de siyasî olmadığını, Hüseyin Cahit'in makalesi sebebiyle kapandığını ifade eder. Tevfik Fikret'in toplum karşısında kaçak ve sistemsiz biri olduğunu belirtir. Oktay Akbal'ın Tevfik Fikret'in Fransuva Cope'ı taklit etmesini, onların Fransız edebiyatını yeterince bilmemelerine bağlaması karşısında Zahir Güvemli, *Büyük Doğu*'nun 9. sayısında "Cenap Şahabettin ve Empresyonizma" adlı yazısında onun empresyonizmden nasıl yararlandığını gösterdiğini söyler. Böylece Oktay Akbal'ın ileri sürdüğü görüşü çürütmek ister.

Tevfik Fikret konusunda yeterli belge ve bilgiye sahip olmadığını ifade eden Özdemir Asaf, "Fikret'i şair olarak alınca zaafını görüyorum" demekle yetinir.⁴¹

Tartışmanın ilerleyen safhasında Tevfik Fikret'in şair olup olmadığı sorusu cevaplandırılmaya çalışılır. Necip Fazıl'ın sorusu üzerine Özdemir Asaf, onun

şair olmadığı, İskender Fikret Akdora ise şair olduğu fikrini ileri sürer. Salâh Birsell, sanatta fayda konusunun çözümlenmesiyle Tevfik Fikret'in yerinin belirlenebileceğini ifade eder. İskender Fikret Akdora, Tevfik Fikret'in François Coppee'nin etkisinde kalmasının problem olmadığını belirterek onun yazdığı "Bir Lahza-i Teehhür"ü "Fransuva Kope"un yazamayacağını, "Asker Geçerken" şiirinin "tamamen bizim muhitimizin o günkü şartlarından doğmuş şiirler" olduğunu ifade eder.

Zahir Güvemli, Tevfik Fikret'in "içtimaî kahraman çehresinin bir maskeden ibaret olduğunu" göstermek istediğini belirterek şunları dile getirir:

"Arkadaşların delillerle ve ispatlarla karşımıza geleceğini sanmış ve vesikaların bir kısmını hafızama havale ettiğim için üzülmüştüm. Şimdi kendi kendimi delillerle kuvvetlendirmek mevkiinde kalıyorum. Çünkü, işte tekrar ediyorum, bana Fikret'in kendinden evvelkilerden şu veya bu sahada daha ileri ve şiirli tek mısraını zikredebilene, yahut ona ait, kendinden doğma bir fikir veya kahramanlık ifade eden tek satırını gösterene aksini isbata ve zıddını ihtiva eden en az iki misli mısrala mukabeleye hazırım."⁴²

Bu tür iddialardan sonra Zahir Güvemli, Tevfik Fikret'in şiirlerinin Fransız edebiyatındaki kaynaklarının adlarını verir. Onun bazı mısralarını kimlerden aldığını göstermeye yönelik mısralar sıralar. Daha sonra da "içtimai kahraman" olmadığı anlamında bazı tespitler yapar. Kazım Nami de Zahir Güvemli'yi destekleyen şu ifadelerde bulunur:

"Fikret'in kahramanlığından bahsolundu. Ben o zaman Selânikte idim. İttihad ve Terakki gizlice İstanbul'a adam gönderip Fikret'e marş siparişi etti. Fikret o şiirleri ısmarlama yazmıştır. Fikretin İttihad ve Terakki'den evvel Abdulhamide muhalefet'i de yoktur. O da İttihad ve Terakki'ye intisap gayretiyedir. Bilâhare İttihad ve Terakki'den yüz bulmayınca da ona muhalefete geçmiştir. Ben de canlı vesikalar halinde Fikret'in ne samimiyet, ne halisiyet, ne de hakikat çilesiyle yağrulmamış bir kimse olduğunu isbata hazırım!"⁴³

Necip Fazıl'ın "Edebiyat Mahkemesi Tevfik Fikret" yazısının fazla sert bulunması üzerine "temyiz"e götürülmesine karar verilir. Fakat bu amaçla "Büyük Doğu Akademiyası Toplantı No. 1" in ve "Büyük Doğu Akademiyası Toplantı No. 2" nin düzenlenmesinden ortaya fazla bir şey çıktığı söylenemez. Söz konusu iki toplantı da Necip Fazıl'ın daha önce ortaya koyduğu görüşleri, kimi itirazlar olsa da, doğrulamaya yönelik anlam taşır. Nitekim toplantıların sonunda "toplantıda yapılan münakaşanın, Edebiyat mahkemesinde Fikret hakkında verilen hükümleri sarsılmaz bir şekilde sağladığı kanaatinde muhalif ve muvafık herkes tarafından tam bir iştirak hasıl oldu."⁴⁴ şeklinde kesinleyici yargıda bulunulur.

Necip Fazıl, "Edebiyat Mahkemesi Tevfik Fikret", "Büyük Doğu Akademiyası Toplantı No. 1" ve "Büyük Doğu Akademiyası Toplantı No. 2" adını taşı-

yan yazılarından sonra da zaman zaman Tevfik Fikret'in kişiliği ve sanatı üzerinde çeşitli vesilelerle durur. Kimi yazılarında ve konuşmalarında Mehmet Âkif'i, düşünce planında Tevfik Fikret'in zıt kutupta bir benzeri ve hatta devamı olarak gördüğünü ifade eder. İki isim arasındaki benzerliği estetik, dil ve üslûp yönünden kurarken zıtlığı, düşünce çerçevesinde değerlendirir. Onun bakışıyla Mehmet Âkif, düşünce planında müspet Tevfik Fikret'tir. O, Mehmet Âkif'i anlatırken Tevfik Fikret'i karşılaştırma ögesi olarak kullanmak yoluyla Mehmet Âkif'in dönemi içerisindeki mücadeleci kişiliğine ve kendi içindeki tutarlılığına belirginlik kazandırmak ister. Kimi zaman da iki sanatkar arasındaki bağı olumsuzluk içerisinde kurar. Mehmet Âkif'i anlatırken şöyle bir ifadeye başvurur: "O da Fikret gibi (atletik) seciyelerin (şizofreni)ye müsait yapısı icabı, asla fiiliyata intikal etmeyerek nihayet iki damla gözyaşında karar kılar."⁴⁵ Bir başka yerdeyse yine Mehmet Âkif'in kişilik özelliği üzerinde dururken onun Tevfik Fikret gibi toplum karşısında kötümser olduğunu ve küstüğünü dile getirir.⁴⁶

Anlaşılabileceği üzere, Necip Fazıl'ın bakışıyla Mehmet Âkif'in olumlu ve olumsuz yanları daha çok Tevfik Fikret üzerinden gösterilmeye çalışılır. Bir bakıma Tevfik Fikret'e ayna işlevi yüklenir. Bu karşılaştırmada Tevfik Fikret, büyük çoğunlukla olumsuz figür olarak yerini alır.

Necip Fazıl, "Birinci Mahkeme: Tevfik Fikret"ten yaklaşık yirmi yıl sonra Çapa Yüksek Öğretmen Okulu'nda Mehmet Âkif'i anma toplantısında yaptığı konuşmada Tevfik Fikret'e de değinir. "Mehmet Âkif" başlığını taşıyan söz konusu konuşmada "o sefil cereyanın başlarından biri olan 'Edebiyat-ı Cedit'e' başkuklasının"⁴⁷ dedikten sonra "Tarih-i Kadim"den aktardığı,

*"Yırtılır ey kitab-ı köhne yarın,
Medfen-i fikr olan sahîfelerin"*⁴⁸

mısraları vesilesiyle adını anmadan Tevfik Fikret'e göndermede bulunur. Görüldüğü gibi bu konuşmada *Servet-i Fünun*, "sefil cereyan"; Tevfik Fikret, "başkukla" olarak nitelendirilir.

Onun, Tevfik Fikret ve *Servet-i Fünun* aleyhine önüne çıkan fırsatları kaçırmadığı, her vesileyle aşışılama yoluna gittiği söylenebilir. Nitekim bir dergi toplantısında Nurullah Ataç'a şunlar söylenir: "Ya Fikret? Gül suyu ile ıslatılmış balçıktan mı? Sen tut, hisarda Amerikalıların yaptırdığı ayrı bir hisara çekil, Arapla, İranlıya bile parmak ısırtacak kelimelerle davulculuk et, sonra da adın büyük şaire çıksın!..."⁴⁹ Aynı toplantıda Necip Fazıl, "Genç Şair" adlandırmasıyla kendisine göndermede bulunarak şunları söyler:

"- (Fenelon) 'budalaların sayısı namütenahidir' diyor. Bunu söylerken de ilhamını herhalde kendi dünyasının sefil kahramanlarından alıyor. Eğer başta Tevfik Fikret

ve Halit Ziya olarak 'Edebiyat-ı Cedide' maskaralarını görseydi, şiirde (Bodler) ve (Rembo), romanda (Balzak) ve (Zola) gelip geçmişken (Sülli Prüdom) ve (Gonkur Biraderler)den ileriye geçemeyen muhteşem budalalığın ne demek olduğunu anlardı. 'Edebiyat-ı Cedide' baştan başa bir geri zekâlılar mahşeridir"⁵⁰

Görüldüğü gibi Necip Fazıl belagatinin "sefil kahraman", "Edebiyat-ı Cedide maskaraları", "muhteşem budalalık", "geri zekâlılar mahşeri" gibi parlak sözleri, değerlendirmelerinden eksik olmaz. Yukarıdaki paragrafın son cümlesi "'Edebiyat-ı Cedide' baştan başa bir geri zekâlılar mahşeridir" şeklindeki aşağılayıcı yargı, Necip Fazıl eleştirisinin ne derecede keyfi olduğunu göstermeye yaramaktan öteye geçmez. Çünkü böyle bir yargının edebiyat biliminde de, edebiyat eleştirisinde de yeri yoktur.

Necip Fazıl, bir konuşmasında Abdullah Cevdet'i olumsuzlayan bakış getirdikten sonra onun yanına Tevfik Fikret'i ekleme ihtiyacı duyarak şunları söyler:

"Hemen yanı başında Tevfik Fikret gelir. Fikret yeni zamanın habercilerinden sayılıyor. Eğer bana bir salahiyet verebilerseniz:

Fikret saf şiir üzerinde, kekeme bir avukattan başka bir şey değildir!

Şu mısralara bakın:

Feyzin bütün semasını birden kucaklayan

Bir pencere sine-i haverle ruberu

Yıllarca bunlara raci bugün yalan

Bir sergüzeşt...

Hâlâ neticelenmemiştir. Şiir öze doğru gidince de kalitesizliği büsbütün meydana çıkar.

Saba eser gusun-ı ter

Kim müg-i aşk lanedir

Fısıldaşır suküt eder

Bu bir güzel teranedir

Çoban kaval çalar anın

Hayatı şairanedir

Sonra Abdülhamid'e çatar:

Bir kavmi çiğnemekle bugün eğlenen deni

Bir lahza-i teahhura medyum bu keyfini...

Bunlar şiir midir?... Muhtevasını konuşmuyorum... Bu işin jandarması teessüs etmedi mi? Ahmet Kabaklı gibi olgun yaştaki edebiyatçıları en büyük jandarma vazifesi bekliyor. Ama cemiyetin şair sahalarında da hareket lâzım... Büyük jandarma Le Sink gibi Raskin gibi Hage gibi"⁵¹

Buraya kadar “Edebiyat Mahkemesi” başta olmak üzere Necip Fazıl’ın Tevfik Fikret *yargılamasını* ve eleştirisini ele almaya çalıştık. Bu noktadan sonra Necip Fazıl’ın verdiği bazı bilgilerin düzeltilmesine ve getirdiği eleştirilere eleştirel bir bakışla yaklaşılmasına ihtiyaç vardır. Çünkü ancak bu yolla Necip Fazıl eleştirisinin isabetli yahut eksik, hatalı veya kasıtlı yanlarının belirlenmesi mümkün olacaktır. Öncelikle Necip Fazıl eleştirisinin bilgi yanlışlarının düzeltilmesi gerek vardır.

“Birinci Mahkeme: Tevfik Fikret” başlıklı yazıda Tevfik Fikret’e söylenen “Rûbab-ı Şikeste’m 1896, 1897, 1909’da üç kere basıldı. 1911’de ‘Halûk’un Defteri’ni, 1912’de ‘Rûbab’ın Cevabı’ni neşrettim. 1914’te ‘Şermin’ basıldı.” cümlesinde maddi hatalar dikkatten kaçmaz. İfade edildiği gibi *Rûbab-ı Şikeste* 1896, 1897, 1909’da üç kere basılmış değildir. *Rûbab-ı Şikeste*’nin ilk baskısı 24 Kânun-ı sâni 1315 (5 Şubat 1900)’de yapılmıştır.⁵² İkinci baskısı 15 Mart 1315 (27 Mart 1900) tarihini taşır. Üçüncü baskısı 1326 (1911)’dedir.⁵³ Ayrıca Abdülhamit yönetiminden bunalan Tevfik Fikret ve arkadaşları, Necip Fazıl’ın ifade ettiği şekliyle “Kanarya adaları”na⁵⁴ değil, Yeni Zelanda’ya gitmek arzusuna kapılmıştı.⁵⁵ Bunun yanında Tevfik Fikret’in “Darül Müslimin Marşı”⁵⁶ adıyla bir şiirine de rastlanmaz. Söz konusu edilmeye çalışılan metin, muhtemelen “Darü’l-Mu’allimîn Marşı”dır.⁵⁷ Eğer dizgi yanlış değilse Necip Fazıl’ın hafızasının bir oyunu sonucu bu şekilde hatalı çıkmış olmalıdır.

Ali Ekrem’in ruhuna söylenen, Tevfik Fikret’in ortaya çıkışının İsmail Safa’nın dergisiyle gerçekleştiği bilgisi de doğru değildir. Burada adı anılmayan “dergi”yle İsmail Safa’nın başyazarlığını yaptığı *Mirsad* (1891) kastedilmiş olmalıdır. Tevfik Fikret’in söz konusu dergiden sekiz yıl önce gazete ve dergilerde şiirlerine rastlanmaya başlanır. Onun Nazmî mahlasıyla yazdığı ilk kalem ürünleri 1 Rebiü’l-evvel 1301 (31 Aralık 1883)’de *Tercüman-ı Hakikat*’in 1677. sayısından itibaren görülür. Onun, İsmail Safa’nın başyazarlığını yaptığı *Mirsad* dergisinde kalem ürünleri yayımlanana kadar sayısı ona yaklaşan şiiri gazete ve dergi sayfalarında yerini alır.

Necip Fazıl’ın Tevfik Fikret’in metinlerinden anlamca aktarma yaparken kimi zaman pek doğru aktarmada bulunduğu söylenemez. Tevfik Fikret’in adını anmadan *Hediye* başlıklı şiirinden düzyazıya yaptığı şu dil içi çeviri bunlardan biridir: “İşte şurada saat ve bir kadın resmi var. Altında Tevfik Fikret’in bir şiiri. Çirkin ama, saati olmaktan gelen neş’esi onu sevimli yapıyor diyor.”⁵⁸ *Hediye* şiirinin düzyazıya aktarılan mısralarının aslı şöyledir:

“Çirkin, fakat fûrûg-ı meserretle çehresi
Ânî bir incilâ ile olmakta hande-zen.

Ey sâhib-i hediye!. Evet kim olursan ol
Mes’ûdsun ki garka-i ye’s-i hayât iken

Bir kimsesiz yetime-i nâ-çârı sâ'atin
Kurtardı bir dakikacık olsun düşünceden"⁵⁹

Bu metinden çıkan anlam, Necip Fazıl'ın söylediği gibi, "[ç]irkin ama saat olmaksızın gelen neş'esi onu sevimli yapıyor" şeklinde değil, *yetim birine armağan edilen saatin onun yüzünü güldürdüğü, bir dakikacık düşünceden (üzüntüden) kurtardığı* şeklinde olacaktır.

Necip Fazıl'ın eski yazıdan yeni yazıya aktarmalarında kimi imlâ hatalarıyla da karşılaşılır. Dizgi yanlış olabilecek bu hatalar anlam kaymasına yol açar. Necip Fazıl'ın, adını anmadan Tefik Fikret'in Rezaizâde Mahmut Ekrem etkisinde söylenmiş kalem ürünlerinden olan *Bahar-ı Terâne-dâr*⁶⁰ şiirinden aktardığı şu mısra,

"Kim mûg-i aşk lanedir"

şeklinde değil,

"Ki mûrg-i aşk lânedir"

şeklinde olacaktır. Ayrıca, yine aynı şiirde yer alan,

"Çoban kaval çalar anın
Hayatı şairanedir"

mısraları arada yer alan dört mısra atlandıktan sonra kaydedilmiştir. Tefik Fikret'in yine adı anılmadan *Bir Lahza-i Ta'ahhur* şiirinden aktarılan,

"Bir lahza-i teahhura medyum bu keyfini..."

söyleyişinin doğru şekli,

"Bir lâhza-i ta'ahhura medyûn bu keyfini!"⁶¹

olacaktır. Necip Fazıl'ın yazısında kaydedildiği şekliyle "medyum" psişik alanla, ruh ve ötesiyle ilgilenen kimse anlamına gelir. Sözlükte "[r]uh ötesi iletişim kurma deneylerinde, ruhlarla insanlar arasında aracılık ettiğini ileri süren kimse"⁶² denmektedir. "Medyun" ise *borçlu* demektir. Hatalı yazım anlamın değişmesine yol açar. Söz konusu mısra Necip Fazıl'ın yazımıyla alındığında, Tefik Fikret'e göre Abdülhamit'in suikasttan kurtuluşu *medyum*la gerçekleşmiş olur. Bu da ne metnin aslına ne de tarihî gerçekliğe uygun düşer.

Necip Fazıl'ın kurduğu mizansen içerisinde Tefik Fikret'i değerlendirirken ilgi çekici bir ifadesi dikkatten kaçmaz. O da mahkeme sırasında kendisine yapılan eleştirileri dinleyen Tefik Fikret'in "ruhu"nun "ne diyeceksiniz" sorusuna "sapsarı bir benizle" cevap vermesidir.⁶³ Soyut bir varlık olan *ruhun*

sapsarı benzi, bu mizansen içerisinde galiba fantastik kurgu dışında bir başka yapıyla anlamlandırılmaz. Yaşayan insanlarla birlikte ölmüş insanların ruhunun aynı mekânda *mahkemeye çıkması, konuşması, dinlemesi, benzinin sararması* başka bir şekilde anlamlandırılabilmiş gibi görünmüyor. Ayrıca mahkemede Tevfik Fikret'in sanık sandalyesine oturduğu anlatılırken yer verilen "[ö]lümünden beri alışık olduğu sanık sandalyesine oturdu."⁶⁴ cümlesi, onun inanç sistemi çerçevesinde bu dünyanın verileriyle öbür dünyada yargılandığına gönderme yapan ilgi çekici bir ifadedir. Şüphesiz Tevfik Fikret'in öbür dünyada yargılanıp yargılanmadığı, oturacağı bir sandalyenin olup olmadığı konusu ne Necip Fazıl'ı ne bizi ne de bir başkasını ilgilendirir. Burada, yazar tarafından fizik ötesi alanın fizikî alanın verileriyle değerlendirildiğini, daha baştan Tevfik Fikret'i ölüm sonrasında da yargılandığını belirtmekle yetinilecektir.

Necip Fazıl'ın *Konuşmalar* kitabından alıntılarladığımız cümleler üzerinde de durmamız gerekir. Tevfik Fikret'in pozitivist ve rasyonalist düşünce açısından Abdullah Cevdet'in yanında durduğu görüşünde haklılık payı vardır. Tevfik Fikret'in özellikle *Servet-i Fünun* dergisinin kapanmasından sonra gittikçe kötümser bir dünya algısına doğru gitmesi, II. Meşrutiyet yıllarında pozitivist ve rasyonalist dünya anlayışına bağlanması, hümanist felsefeye yönelmesi, Batı'yı merkezileştirmesi Abdullah Cevdet'le benzeşen yanlarını oluşturur. Bununla birlikte şiiri konusunda görüş getirirken onu şair saymaması, yoruma ve eleştiriye açık görünmektedir. Onun Tevfik Fikret'ten şiir adı vermeden aktardığı mısralar şüphesiz şiir sanatı bakımından zayıftır. Hatta kendisinin de ifade ettiği gibi şiir bile sayılamazlar. Fakat burada Necip Fazıl'ın örnek metin seçmede etik davranış sergilemekten uzak olduğu da dikkatten kaçmaz. O, amacına uygun yönelimle Tevfik Fikret'in şiir sanatı bakımından zayıf metinlerini tercih etme, olumsuz örnek olarak gösterme yoluna gider. Tevfik Fikret'in asıl şairliğini gösterebilecek *Yağmur, Ömr-i Muhayyel, Mâî Deniz, İnanmak İhtiyacı, Sen Olmasan* hatta bütün kötümserliğine ve nefret duygusuna rağmen söyleyiş bakımından belirli bir güce sahip olan *Sis* gibi şiirlerine yer vermez. Şüphesiz her şairin az veya çok sayıda zayıf söyleyişle karşılaşılır. Bunu bizzat Necip Fazıl üzerinden de örneklemek mümkündür. Necip Fazıl'dan aktaracağımız şu söyleyişler hiç de şiir sanatına, *saf şiir* anlayışına uygun görünmemektedir:

"Cüce akıl, bilmece salıncağında çocuk:
'Bir ufacak fıçık, içi dolu turşucuk' "...⁶⁵

veya

"Kalbimi ve aklımı hep sağ elime verdim;
Görevi olmasaydı sol elimi keserdim..."⁶⁶

mısralarında bu durum kendini belli eder. Görüldüğü gibi ilk beyitte şiirsel söylemden söz etmek mümkün değildir. Bu mısralarda 1930'ların sonlarıyla 1940'ların başlarında Garip şiirinde rastlanan çocuk tekerlemelerine benzer bir söyleyişle karşılaşılır. 1977 tarihini taşıyan ve aklın belirleyiciliğinde yazılmış olan ikinci beyit ise Türkiye'nin sağ-sol ayrımını yaşadığı bir dönemde söylenmiş, ideolojik göndermede bulunmaktan fazla bir anlam taşımaz. Yine onun 1982 tarihini taşıyan *Yeni* başlıklı şu söyleyişi;

"Neymiş o, kimmiş o, eskimeyecek?
Ruhiyle, öziyle daima taze,
Su ve ekmeğin gibi her zaman aziz...

Cümle son bulmadan bitiyor gerçek;
Zamanın ardında kalan cenaze.
Hakikat göklerde şimşekten bir iz.

Güzellik hep yeni, yenilik güzel,
Dostunu bulan aşk sonsuz ömürlü,
Sevgili bayatlar ama aşk yeni.

Kalbinde birleşik ebetle ezel,
Ateş çubuklarla kalbin mühürlü,
Bizim köyde ara pörsümeyeni!.."67

her ne kadar ikinci üçlükte şiirsel söyleme yaklaşmış görünse de, genel yapısı itibariyle şiir dilinden ve söyleminden uzaktır. Özellikle ilk üç mısra, aklın belirleyiciliği içerisinde düz yazı metni olabilecek niteliktedir. Sadece söyleyiş ustalığıyla, kafiye ve ölçü çerçevesine alınmakla bir metin şiir olmaz. *Çile'* de bu tür örnekleri çoğaltmak mümkündür. Anlaşılacağı üzere şiir sanatına uzak düşen söyleyiş örneklerini Tevfik Fikret'te olduğu gibi Necip Fazıl'da da görmek mümkündür.

Şüphesiz Tevfik Fikret, Necip Fazıl'ın onun kimi zayıf söyleyişlerinden hareketle iddia ettiği gibi sıradan ve şiir tekniği bakımından zayıf bir şair değildir. Kendi bütünlüğü içerisinde ele alındığında Mehmet Kaplan'ın da işaret ettiği üzere o, "şiir sanatının bütün vasıtalarını ustalıklı kullanan bir şairdir."⁶⁸ Denebilir ki Tevfik Fikret, "kendi sanat ve şiir dünyası içinde varlığını duyurabilen bir şairdir."⁶⁹ Şiirleri, şair kimliğini yansıtmaya gücüne sahiptir. Onun şiiri, her dikkate değer şairin kalem ürünleri gibi, kendi şartları içerisinde değerlendirildiğinde, sanat ve estetik merkezli bir yaklaşımla eleştiri malzemesine dönüştürüldüğünde anlamını üretir.

Bu belirlemelerden sonra Necip Fazıl eleştirisinin problemleri üzerinde durabiliriz. Onun eleştirisinin asıl problemleri yanı, getirdiği görüşlerin eleştiri türü

içerisinde sağlam bir zemine oturmaması, sübjektif ve hatta keyfi olmasıdır. Bu eleştiri yönetsizliği okuyucuyu hiçbir yere götürmez. Kısır ve kısıtlayıcıdır. Baştan kısır ve kısıtlayıcı olması bütün açılımlara kendini kapatmasında aranmalıdır. Bahriye Mektebi'nde İngilizce öğrenimi gören, Sorbon'da felsefe tahsil eden parlak bir şairin kırk yaşın başında geldiği nokta şaşırtıcıdır. Bütün estetik kadroyu düşüncenin yedeğine almış bu anlayış, yalnız kendi görüşlerine ve dünya algısına değer veren, aydınlık bir dünyada karartılmış bakış olmaktan fazla anlam taşımaz. *Ben hastalığının* uzantısı olarak beliren bu kesinleyici yargı, öznenin narsizminin ve 20. yüzyılın ilk yarısındaki diktatörlük provalarının edebiyattaki yansımaları olmaktan öteye geçmez. Zira ben merkezli, kesinleyici tavrını; şiirin, edebiyatın "jandarması"nın ortaya çıkmasını beklemesini narsizmin ve diktatörlükler çağının yansımalarından başka bir öğeyle anlamlandırmak güç görünmektedir.

Tevfik Fikret'i 19. yüzyılın sıradan şairlerini taklit etmekle suçlayan, ufuksuz biri olarak değerlendiren Necip Fazıl da 19. yüzyılın şiirinden öteye pek geçememiştir. Sembolizmin atmosferinde kalem ürünleri ortaya koyan Necip Fazıl'da 20. yüzyılda ortaya çıkan modernist edebiyat akımlarının izlerini sürmek güçtür. Kaldı ki, konumuz çerçevesinde probleme eleştiri anlayışı noktasından yaklaştığımızda Necip Fazıl'ın, *Servet-i Fünun* eleştirisinin ilerisinde olduğu bile söylenemez. Dünyada Rus formalizmi, psikanalitik eleştiri, yeni eleştiri gibi anlayışların ve yöntemlerin geliştiği, edebiyat eserlerinin yeni ve farklı yaklaşımlarla değerlendirildiği bir dönemde Necip Fazıl'ın bütün bunlara kapalı olması, buna rağmen eleştiri yazıları yazmaya kalkışması düşündürücüdür. Onun eleştirel yaklaşımında, aynı zamanda *Ara Neslin* ve *Servet-i Fünun* mensuplarının kaynağı durumundaki, geride kalmış 19. yüzyıl eleştiri yazarı Hippolyte Taine'nin artık eskimiş olan sosyolojik karakterli fikirlerinin uzak yansımalarından başka herhangi bir teorik arka planın olduğunu söylemek iddialı olur. Bu konuda onun eleştirisinin düştüğü başlıca açmazlardan birinin yönetsizlik olduğu söylenebilir.

Tevfik Fikret eleştirisinde Necip Fazıl'ın bir edebiyat eleştirisi dili geliştirmediği söylenemez. Yazısında yer alan "cüce tenbihler", "ortadan aşağı şairler", "sefil kahraman", "Edebiyat-ı Cedide maskaraları", "muhteşem budalalık", "geri zekâlılar mahşeri", "arpa tanesi boyunda bir cüce" gibi Tevfik Fikret'i ve sanatını nitelemeye yönelik olan örneklerini çoğaltabileceğimiz kelime ve kelime gruplarının eleştiri diliyle/terimleriyle ilgisi yoktur. Bu tür aşağılamaya ve hakarete varan nitelemeler, yalnızca eleştiride değil, polemik ve kavgada bile ileri sürülen görüşleri zedeleyecek mahiyettedir. Eleştiri, yöntem işi olduğu kadar dil, üslup ve terminoloji işidir. Necip Fazıl'ın Tevfik Fikret değerlendirmesinde eleştiri türünün gerektirdiği dil, üslup ve terminolojiden söz etmek mümkün görünmüyor.

Necip Fazıl'ın eleştiride başlıca problemlerinden biri de, Edmund Husserl'in getirdiği yaklaşımla söyleyecek olursak, şiir dışında kalan öğeleri paranteze alması, yönelimini Tefik Fikret şiirine çevirmesi, onun şiirini eleştiri nesnesine dönüştürmesi gerekirken; bunun tersine ağırlıklı olarak Tefik Fikret şiirini önemli tarafıyla paranteze alması, keyfi bir yaklaşımla şairin biyografisi, düşünce dünyası ve kişilik özellikleri üzerinde durmasıdır. Böyle bir yönelim, asıl eleştiri nesnesinden (şiirden) uzaklaşmayı, kişiyi eleştiri nesnesine dönüştürmeyi getirir. Bu da sonunda getirilen görüş ve tespitlerin edebiyat eleştirisinin dışına düşmesini zorunlu kılar.

Necip Fazıl eleştirisinin karakteristik, aynı zamanda problemlili yanlarından bir başkası, ele aldığı konulara toplumcu, dinî ve ideolojik argümanları içeren bir dünya algısı içerisinden bakmasıdır. "İdeologyaya örgüsü" kelime grubuyla ifade alanına taşıdığı bu bakış, onun değerlendirme ve yorumlarını daha baştan açmaza sürükler. Çünkü sanat eserine yöneltilecek ideolojik, politik yahut siyasî bakış, sanat ve estetik dışı bir bakış olması dolayısıyla söz konusu bakışın daha baştan çıkmaza düşmesini getirir. Harold Bloom'un ifade ettiği gibi "[e]debiyat incelemelerini siyasallaştırmak edebiyat incelemelerinin sonu olmuştur."⁷⁰ Bu sebeple o, isabet kaydeden kimi yargılarında bile çoğu zaman ideolojik argümanlara, abartıya ve aşırılığa başvurması sebebiyle eleştirisini önemli bir tarafıyla değersizleştirir, geçersiz kılar. Oysa "[e]debiyatı ahlâksal ve toplumsal sorunlardan soyutlayan ve değerini, okurda uyandırdığı zengin ve ahenkli bir yaşantıda bulan I. A. Richards",⁷¹ Necip Fazıl'ın "Edebiyat Mahkemesi" yazı serisini yazdığı yıllarda tutulacak yolu göstermişti. Kendisinden on beş yıl kadar önce yazı hayatına başlayan, metafizik duyarlılığı dile getiren İngiliz şair ve eleştircisi T. S. Eliot'la eleştiri türü çerçevesinde yapılacak bir karşılaştırma, Necip Fazıl eleştirisinin ne gibi açmazlar içerisinde olduğunu göstermeye yeter. Bu iki eleştiri arasındaki temel fark, birincisinin teorik arka plana yaslanarak belirli bir yöntem çerçevesinde eser merkezli eleştiri yapmasına, "şiiri şiir olarak okumak gerektiğini öne" sürmesine⁷² karşılık, ikincisinin teoriden ve yöntemden yoksun, ağırlıklı olarak edebiyat dışı alanda keyfi görüş getirme çabası içinde olmasıdır. Oysa yapılacak iş farklıdır. T. S. Eliot'un eleştirel tutumu, ne yapılması gerektiği konusunda ölçü olarak gösterilebilir:

"Edebî eserleri bir değerler sistemi olarak bir sanat geleneğinin içinde bulan Eliot, bu eserlerin objektif bir yaklaşımla (inductively, descriptively) incelemenin sonucu olan değerler veya normlar sisteminin, edebiyat teorisinin, eleştirideki fonksiyonuna inanmıştır. Bir eleştircinin en önemli görevi, organik bir bütün, bir değerler hiyerarşisi olan sanat eserini objektif bir şekilde incelemek, önce onu en ince ayrıntılarına kadar tahlil etmek, eserin özünü oluşturan perspektifi ortaya çıkarmak demektir. Bundan sonra yapılacak iş, eleştircinin kendi perspektifini başka eleştircilerin perspektifleriyle karşılaştırmak ve bu eserin gelenek çizgisindeki yerini tayin etmektir."⁷³

Necip Fazıl, T. S. Eliot'un ifade ettiği, bugün de önemli tarafıyla geçerliliğini sürdüren eleştirici tavrının dışında bir tutum sergiler. Bütün bu görüş ve belirlemelerden sonra sonuç olarak şöyle bir yargıya varmak mümkün olacaktır:

Necip Fazıl'ın Tevfik Fikret'e yönelik eleştirilerinde üzerinde durulması gereken konulardan birincisi yanlı ve güdümlü bir eleştiriye yönelmiş olmasıdır. Bunda rol oynayan birinci etken, Tevfik Fikret'in dünya görüşüne karşı oluşudur. O, Tevfik Fikret'i gelenekten kopmuş, içinden çıkmış olduğu topluma yabancılaşmış, materyalist, aşırı Batıcı, mücadeleyi göze alamayan, çabuk küsen, toplumdan ve onun problemlerinden kaçan biri olarak görür. Özellikle Tevfik Fikret'in pozitivist, materyalist ve hümanist dünya anlayışına yönelmiş olması, ciddi problem olarak değerlendirilir. Şüphesiz bunlarda Necip Fazıl'ın kendi bakış açısı ve dünya algısı çerçevesinde haklılık payı taşıdığı söylenebilir. Fakat Tevfik Fikret'e getirdiği eleştirinin modern edebiyat teorilerinden uzak olması, bütün faaliyetleriyle bir şairi olumsuzlama keyfliği, estetiği ve edebiyat sanatını öteleyen, buna karşılık düşüncüyü (dünya görüşünü) önceleyen yaklaşımı, fantastik kurgu içinde şairi yer yer aşağılamaya gitmesi, alaya başvurması onun görüş ve değerlendirmelerini gerçek bir eleştiri olmaktan uzaklaştırır. Kimi zaman sanatı üzerinde getirdiği yerinde ve doğru belirlemeler de aşırılıklara ve keyfliklere feda edilir. Onun yargıları, Tevfik Fikret'i olumsuzlayan hatta karalayan görüşler olmaktan pek öteye geçmez. O, Tevfik Fikret'in kalem ürünlerinin üzerinde asıl yapılması gereken kavramsal tespitlere, siyasî ve ideolojik dilin kullanımına, yapı ve söylem çözümlemesine, psikolojik ve psikanalitik belirlemelere, dilbilim terimiyle söylenecek olursa gösterenlerin dönem içerisindeki karşılıklarının açılımlarına gitmez. Bu sebeple sanat eseriyle ve sanat-kârla okuyucu arasında köprü olması gereken eleştiri, onun değerlendirmeleriyle işlevsizleşir. Hatta eserle okuyucu arasında var olan ya da var olabilecek bağların daha baştan kopmasına yol açar. Çünkü onda eleştirinin tanıtmak, açıklamak, sınıflandırmak, yorumlamak, geleneğin içerisindeki yerini belirlemek, yeniliği göstermek, değer yargısında bulunmak gibi işlevlerine gereğince yer verilmez. Bunların yerine dünya görüşünü önceleyen, estetiği öteleyen, şairi suçlayan ve yargılayan, başkasına/başka türlüsüne tahammül edemeyen despot bir bakış geçer.

DİPNOTLAR

- 1 Terry Eagleton, *Edebiyat Kuramı Giriş*, (Çev. Tuncay Birkan), 2. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2004, s. 83-84; Harun Tepe, "Giriş", Edmund Husserl, *Fenomenoloji Üzerine Beş Ders*, (Çev. Harun Tepe), Bilgesu Yayınları, Ankara 2010, s. 18.
- 2 Terry Eagleton, age., s. 79.
- 3 Rita Felski, *Edebiyat Ne İşe Yarar*, (Çev. Emine Ayhan), Metis Eleştiri, İstanbul 2010, s. 21.
- 4 Terry Eagleton, age., s. 237.

- 5 age, s. 237.
- 6 Terry Eagleton, *Eleştirinin Görevi*, (Çev. İsmail Serin), Ark Yayınları, Ankara, 1998, s. 12.
- 7 T. S. Eliot, "Eleştirinin İşlevi", Matthew Arnold, Walter H. Pater, T. E. Hulme, T. S. Eliot, *Eleştiri Anlamı ve İşlevi*, İz Yayıncılık, (çev. Ahmet Aydoğan), İstanbul, 2002, s. 111.
- 8 M. Orhan Okay, *Poetika Dersleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2011, s. 143.
- 9 age, s. 151.
- 10 age, s. 149.
- 11 age, s. 151.
- 12 Necip Fazıl Kısakürek, *O ve Ben*, 30. Basım, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2011, s. 9-10.
- 13 [Necip Fazıl Kısakürek], "Edebiyat Mahkemesi Tevfik Fikret", *Büyük Doğu*, S. 7, 14 Aralık 1945, s. 4; agm. *Edebiyat Mahkemeleri*, 4. Baskı, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2010, s. 7-8. Alıntılarda alıntı yapılan yazıların orijinal imlası korunmuştur.
- 14 agm, a.y.; age, s. 9.
- 15 agm, a.y.; age, a. y.
- 16 agm, a.y.; age, a. y.
- 17 agm, a.y.; age, s. 10.
- 18 *Edebiyat Mahkemeleri* adlı kitapta bu kelime "yenilikler" (s. 11) şeklinde kayıtlıdır. Doğrusu da "yenilikler" şeklinde olmalıdır.
- 19 [Necip Fazıl Kısakürek], "Edebiyat Mahkemesi Tevfik Fikret", *Büyük Doğu*, S. 7, 14 Aralık 1945, s. 4; agm. *Edebiyat Mahkemeleri*, 4. Baskı, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2010, s. 11.
- 20 agm, a.y.; age, s. 12.
- 21 agm, a.y.; age, a. y.
- 22 [Necip Fazıl Kısakürek], "Edebiyat Mahkemesi Tevfik Fikret", *Büyük Doğu*, S. 8, 21 Aralık 1945, s. 4; age, s. 11.
- 23 agm, a.y.; age, s. 12.
- 24 agm, a.y.; age, s. 13.
- 25 [Necip Fazıl Kısakürek], "Edebiyat Mahkemesi", "Büyük Doğu Akademiyası Toplantı No. 2", *Büyük Doğu*, S. 12, 21 Aralık 1945, s. 13; age, s. 31.
- 26 [Necip Fazıl Kısakürek], "Edebiyat Mahkemesi Tevfik Fikret", *Büyük Doğu*, S. 8, 21 Aralık 1945, s. 4; age, s. 13.
- 27 agm, a.y.; age, s. 11-12.
- 28 agm, a.y.; age, s. 11-12.
- 29 agm, a.y.; age, s. 15.
- 30 agm, a.y.; age, a. y.
- 31 agm, a.y.; age, s. 16.
- 32 agm, a.y.; age, s. 16-17.
- 33 [Necip Fazıl Kısakürek], "Büyük Doğu Akademiyası Toplantı No. 1", *Büyük Doğu*, S. 11, 11 Ocak 1946, s. 4; age, s. 20.
- 34 agm, a.y.; age, a. y.
- 35 agm, a.y.; age, s. 20-21.
- 36 agm, a.y.; age, s. 21-22.
- 37 agm, a.y.; age, s. 22.
- 38 "Büyük Doğu Akademiyası Toplantı No. 2", *Büyük Doğu*, S. 12, 18 Ocak 1946, s. 4. age, s. 25.
- 39 agm, a. y.; age, s. 26.
- 40 agm, a. y.; age, a. y.
- 41 agm, a. y.; age, s. 28.
- 42 agm, a. y.; age, a. y.
- 43 agm, s. 13; age, s. 31.
- 44 agm, a. y.; age, a. y.
- 45 [Necip Fazıl Kısakürek], "Edebiyat Mahkemesi Mehmet Akif", *Büyük Doğu*, S. 27, 3 Mayıs 1946, s. 6. s. 53.
- 46 agm, a.y.; age, 54.
- 47 Necip Fazıl Kısakürek, *Hitabeler*, 4. Baskı, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 1994, s. 126.

- 48 Tevfik Fikret, *Bütün Eserleri*, (haz. İsmail Parlatır-Nurullah Çetin), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2004, s. 642.
- 49 Necip Fazıl Kısakürek, *Bâbüli*, 7. Basım, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 1997, s. 21.
- 50 age, a.y.
- 51 Necip Fazıl Kısakürek, *Konuşmalar*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 1990, s. 194-195.
- 52 Kenan Akyüz, *Tevfik Fikret*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1947, s. 56-58, 115, 320.
- 53 Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri I 1860-1923*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1995, s. 97.
- 54 [Necip Fazıl Kısakürek], "Edebiyat Mahkemesi Tevfik Fikret", *Büyük Doğu*, S. 8, 21 Aralık 1945, s. 4; age, s. 12.
- 55 Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri I 1860-1923*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1995, s. 94.
- 56 [Necip Fazıl Kısakürek], "Edebiyat Mahkemesi Tevfik Fikret", *Büyük Doğu*, S. 7, 14 Aralık 1945, s. 4; age, s. 12.
- 57 Tevfik Fikret, "Darü'l-Mu'allimîn Marşı", *Resimli Kitap*, Teşrin-i sâni ve Kânun-ı evvel 1326, S. 26, s. 124.
- 58 "Büyük Doğu Akademiyası Toplantı No. 2", *Büyük Doğu*, S. 12, 18 Ocak 1946, s. 4. age, s. 26.
- 59 Tevfik Fikret, "Hediye", *Servet-i Fünun*, 31 Teşrin-i Evvel 1312, S. 296, s. 150.
- 60 *Servet-i Fünun*, 25 Nisan 1312, S. 269, s. 129.
- 61 Tevfik Fikret, *Rûbâ-ı Şikeste* (Tıpkıbasım), (Haz. Abdullah Uçman), Çağrı Yayınları, İstanbul, 2001, s. 307; Tevfik Fikret, *Bütün Şiirleri*, (haz. İsmail Parlatır-Nurullah Çetin), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2004, s. 484.
- 62 Şükrü Halûk Akalın vd, *Türkçe Sözlük*, TDK Yayınları, Ankara, 2005, s. 1361.
- 63 [Necip Fazıl Kısakürek], "Edebiyat Mahkemesi Tevfik Fikret", *Büyük Doğu*, S. 8, 21 Aralık 1945, s. 4; agm. *Edebiyat Mahkemeleri*, 4. Baskı, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2010, s. 11-12.
- 64 [Necip Fazıl Kısakürek], "Edebiyat Mahkemesi Tevfik Fikret", *Büyük Doğu*, S. 7, 14 Aralık 1945, s. 4; age, s. 7.
- 65 Necip Fazıl Kısakürek, *Çile*, 20. Basım, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 1993, s. 345.
- 66 age, s. 452.
- 67 age, s. 342.
- 68 Mehmet Kaplan, *Tevfik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser*, 2. Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1987, s. 261.
- 69 Hasan Akay, *Tevfik Fikret*, 3F Yayınları, İstanbul, 2007, s. 107.
- 70 Harold Bloom, *Etkilenme Endişesi Bir Şiir Teorisi*, (çev. Ferit Burak Aydar), Metis Eleştiri, İstanbul, 2008, s. 14.
- 71 Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, 2. Basım, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999, s. 160.
- 72 age, a.y.
- 73 Sevim Kantarcıoğlu, "Önsöz Thomas Stearns Eliot'un Edebiyat Teorisi", T. S. Eliot, *Edebiyat Üzerine Düşünceler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983, s. 16.

KAYNAKÇA

- Akalın, Şükrü Halûk vd, *Türkçe Sözlük*, TDK Yayınları, Ankara, 2005, s. 1361.
- Akay, Hasan, *Tevfik Fikret*, 3F Yayınları, İstanbul, 2007.
- Akyüz, Kenan, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri I 1860-1923*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1995.
- Akyüz, Kenan, *Tevfik Fikret*, 1947, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1947.
- Bloom, Harold, *Etkilenme Endişesi Bir Şiir Teorisi*, (çev. Ferit Burak Aydar), Metis Eleştiri, İstanbul, 2008.
- Eagleton, Terry, *Eleştirinin Görevi*, (Çev. İsmail Serin), Ark Yayınları, Ankara, 1998.
- Eagleton, Terry, *Edebiyat Kuramı Giriş*, (çev. Tuncay Birkan), 2. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2004.
- Eliot, T. S., "Eleştirinin İşlevi", Matthew Arnold, Walter H. Pater, T. E. Hulme, T. S. Eliot, *Eleştiri Anlamı ve İşlevi*, İz Yayıncılık, (Çev. Ahmet Aydoğan), İstanbul, 2002.
- Ersoy, Mehmet Âkif, *Safâhat*, (haz. Orhan Okay-Mustafa İsen), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1992.
- Felski, Rita, *Edebiyat Ne İşe Yarar*, (Çev. Emine Ayhan), Metis Eleştiri, İstanbul, 2010.
- Kantarcıoğlu, Sevim, "Önsöz Thomas Stearns Eliot'un Edebiyat Teorisi", T. S. Eliot, *Edebiyat Üzerine Düşünceler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983.
- Kaplan, Mehmet, *Tevfik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser*, 2. Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1987.
- [Kısakürek, Necip Fazıl], "Edebiyat Mahkemesi Tevfik Fikret", *Büyük Doğu*, S. 7, 14 Aralık 1945, s. 4.
- [Kısakürek, Necip Fazıl], "Edebiyat Mahkemesi Tevfik Fikret", *Büyük Doğu*, S. 8, 21 Aralık 1945, s. 4.
- [Kısakürek, Necip Fazıl], "Büyük Doğu Akademiyası Toplantı No. 1", *Büyük Doğu*, S. 11, 11 Ocak 1946, s. 4.

- [Kısakürek, Necip Fazıl], "Büyük Doğu Akademyası Toplantı No. 2", *Büyük Doğu*, S. 12, 18 Ocak 1946, s. 4.
- Kısakürek, Necip Fazıl, *Konuşmalar*, 1. Basım, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 1990.
- Kısakürek, Necip Fazıl, *Çile*, 20. Basım, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 1993.
- Kısakürek, Necip Fazıl, *Hitabeler*, 4. Baskı, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 1994.
- Kısakürek, Necip Fazıl, *Bâbüli*, 7. Basım, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 1997.
- Kısakürek, Necip Fazıl, *Tanrı Kulundan Dinlediklerim*, 9. Basım, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2001.
- Kısakürek, Necip Fazıl, *Edebiyat Mahkemeleri*, 4. Baskı, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2010.
- Kısakürek, Necip Fazıl, *O ve Ben*, 30. Basım, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2011.
- Moran, Berna, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, 2. Basım, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999.
- Okay, M. Orhan, *Poetika Dersleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2011.
- Tepe, Harun, "Giriş", Edmund Husserl, *Fenomenoloji Üzerine Beş Ders*, (çev. Harun Tepe), Bilgesu Yayınları, Ankara, 2010.
- Tevfik Fikret, "Darü'l-Mu'allimîn Marşı", *Resimli Kitap*, Teşrin-i sâni ve Kânûn-ı evvel 1326, S. 26, s. 124.
- Tevfik Fikret, *Rûbab-ı Şikeste* (Tıpkıbasım), (haz. Abdullah Uçman), Çağrı Yayınları, İstanbul, 2001.
- Tevfik Fikret, *Bütün Şiirleri*, (haz. İsmail Parlatır-Nurullah Çetin), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2004.